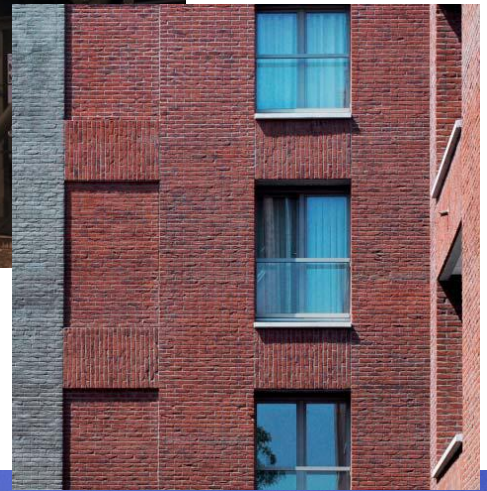

EXCURSIE TILBURG

- 15 OKTOBER 2010 -

STICHTING BABEL

VERKENNING:
HERSTRUCTURERING van
OUDE BEDRIJFSTERREINEN
en HERGEBRUIK en
TRANSFORMATIE van
OUDE BEDRIJFSPANDEN

INLEIDING en DANKWOORD

Binnen het kader van de door Babel georganiseerde gebiedsverkenningen vind deze 1-daagse excursie plaats naar een oude industriestad/-regio, enigszins vergelijkbaar met de Zaanstreek. De keuze is op Tilburg gevallen, ooit het centrum van de textielindustrie, omdat daar meerdere interessante plannen voor herstructurering van oude fabrieksgebouwen en -terreinen zijn en worden ontwikkeld. Hoe is en wordt in Tilburg omgegaan met de opgaven van vandaag en morgen in relatie tot de historische erfenis van de stad? We gaan op zoek naar een antwoord op die vraag.

Door enkele deskundige sprekers zal uitleg worden geven over de historische achtergronden en de huidige ontwikkelingen in deze regio. Op het programma staat een wandeling door de Goirkestraat en omgeving, waar nog altijd wevershuisjes, fabrikantenvilla's en voormalige textielfabrieken te zien zijn. Daar zien we tot musea getransformeerde textielfabrieken (De Pont door Benthem en Crowwel en het textielmuseum door Cepezed), en lopen we over het Thomas de Beer terrein (met woningen van Neutelings Riedijk, seniorenwoningen Wiel Arets en urban villa's Rudi Uytengaak). In de middag worden we geïnformeerd over een tweetal grote uitdagende herstructureringsopgaven die op dit moment voorbereid en gepland worden: Spoorzone en Piushaven. Wellicht interessant vergelijkingsmateriaal voor o.a. het Hembrugterrein in Zaandam. De lunch vindt plaats in de onlangs gerestaureerde stoomketelfabriek van de gebr. Deprez. Door enkele sprekers zal tijdens de maaltijd worden ingegaan op de rol van de gemeente en corporaties bij de transformatieprocessen binnen een oude industriestad. Aan het eind van de middag is er gelegenheid om op eigen gelegenheid een aantal interessante architectuurprojecten te bekijken of een terrasje op te zoeken als het weer dat toelaat.

Stichting Babel dank CAST (Centrum voor Architectuur en Stedenbouw Tilburg) en met name programmamaker Bas van der Pol voor de uitstekende begeleiding van en medewerking bij het opstellen en organiseren van het programma voor deze dag.

Wim Klaassen / Gerrit Teders / Hans Staller

15 oktober 2010

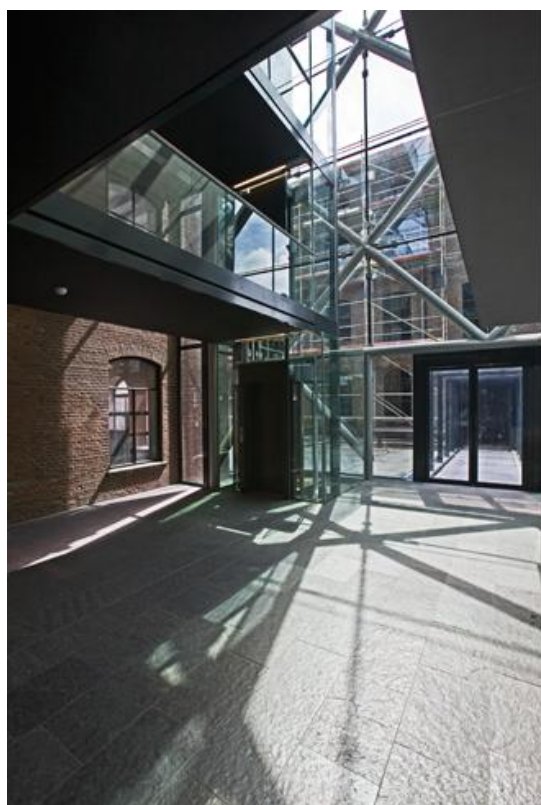
PROGRAMMA

07.30 u	Vertrek, achterzijde (westkant) NS station Zaandam
09.30 - 10.00 u	Aankomst en ontvangst Textielmuseum Kort rondkijken in entreegebouw van het museum. Textielmuseum – Cepezed (<u>pag.4</u>)
10.00 - 10.30 u	Lezing Louis Houet, voormalig stedenbouwkundige Tilburg Ontwikkeling Tilburg, toegelicht aan de hand van Goirkestraat en omgeving. (<u>pag. 6</u>) Eén van de oudste straten van Tilburg, waar nog altijd wevershuisjes, fabrikantenvilla's en voormalige textielfabrieken te zien zijn.
10.30 - 12.15 u	Wandeling o.l.v. Louis Houet, Goirkestraat e.o. Noordelijke richting Huize Goirke – 34 woningen in voormalig klooster – v.d. Geld (<u>pag. 7</u>) Kerk Rijghpark/Erasterrein – woningbouw AWG (<u>pag.8</u>) Zuidelijke richting Wilhelminapark Thomas de Beer terrein – stedenbouwkundig plan Benthem-Crouwel - 4 stadsvilla's met 52 woningen - Rudy Uytengaak (<u>pag.11</u>) - 17 drive-in woningen – Neutelings-Riedijk (<u>pag.13</u>) - Museum de Pont – Benthem Crouwel Architecten (<u>pag.14</u>) <i>(het is mogelijk kort een kijkje te nemen in het museum, verzoek om niet door te lopen)</i> Seniorenwoningen – Wiel Arets (<u>pag. 16</u>)
12.15 - 12.30 u	Met de bus naar Deprez
12.30 - 13.30 u	Lunch in Deprez / informatie over de ontwikkeling van de spoorzone Toelichting door Joep Frenken, projectbureau Spoorzone van de gemeente Tilburg. (<u>pag. 17</u>) Deprez – hergebruik voormalige stoomketelfabriek (<u>pag. 19</u>)
13.30 – 14.30 u	Lezingen in Deprez over stedelijke (her-)ontwikkelingen 13.30 u - Ruud Vreeman, voormalig burgemeester Zaanstad/ Tilburg 14.00 u - Johan Dunnewijk, directeur woningcorporatie WonenBreborg
14.30 – 15.00 u	Met de bus naar de Piushaven
15.00 – 16.00 u	Bezoek projectbureau Piushaven (<u>pag.20</u>) Toelichting op de havenontwikkelingen aan de hand van maquette Door Ludo Hermans, stedenbouwkundige gemeente Tilburg Wandeling naar AaBe – voormalige wollenstoffen fabriek (<u>pag.22</u>) Toelichting op plannen door Ludo Hermans
16.00-16.15 u	Met de bus naar de binnenstad
16.15- 17.30 u	Vrije wandeling binnenstad aan de hand van routekaart (<u>achterin</u>)
17.30 u	Vertrek met de bus naar Zaanstad, vanaf

TEXTIELMUSEUM

Ontwerp: Cepezed
Opdrachtgever: Gemeente Tilburg / Audax textielmuseum
Realisatie: 2008

Uitbreiding en renovatie van het Textielmuseum in Tilburg. Daarnaast moeten het museum en de omliggende wijk Oud-Noord zowel ruimtelijk als maatschappelijk meer op elkaar betrokken raken. Het museum is gehuisvest in de voormalige wollenstoffenfabriek Mommers & Co en recent gefuseerd met het Regionaal Archief Tilburg. Het complex wordt uitgebreid met een nieuw entreegebouw en een archiefbewaarplaats met bijbehorende leeszalen. Als nieuwe entree is strategisch gepositioneerd een abstract glazen gebouw ontworpen. De transparantie van het volume straalt toegankelijkheid uit en vergroot de herkenbaarheid van het museum en zijn ingang. De archiefbewaarplaats is een geheel gesloten betonnen volume dat als een schatkist op stalen portalen boven een bestaand expositiegebouw is geplaatst. Het bouwdeel heeft een buitenbekleding van pvc-gecoat polyesterdoek. Als onderdeel van een herziene routing verbinden transparant glazen gangen de verschillende museumonderdelen.

2. Thomas de Beer terrein.
 - 4 stadsvilla's met 52 woningen - Rudy Uytenhaak
 - 17 drive-in woningen – Neutelings-Riedijk
 - Museum de Pont – Benthem Crowel Architecten
3. Seniorenwoningen - Wiel Arets
4. Audax textielmuseum - Cepezed
5. Huize Goirke - Pierre van der Geld & Partners
6. Rijghpark / Eras terrein – AWG architecten

HUIZE GOIRKE

Ontwerp: Pierre van der Geld & Partners
Opdrachtgever: Tiwos, Tilburgse woningstichting
Realisatie: 2008

Historie

Huize Goirke is een gebouw met een rijke geschiedenis. Het werd in 1842/1843 gebouwd in opdracht van het bisdom 's-Hertogenbosch en kreeg de naam St. Ignatiusgesticht. De toenmalige bouwsom: 11.364 gulden. In 1855 werd het uitgebreid met twee 'voorvleugels' en een grotere kapel. Het gebouw veranderde veelvuldig van functie. Zo fungeerde het als klooster, armenschool, pension voor bejaarden, bejaardenhuis en studentenhuisvesting. Pas in 1961 kreeg het complex de huidige naam: Huize Goirke. Op 10 november 2000 viel het pand ten prooi aan een brand waardoor het zwaar werd aangetast. In 2002 tekende Tiwos (Tilburgse Woonstichting) een samenwerkingsovereenkomst met de eigenaar om het gebouw in oude luister te herstellen. Hiermee is een historisch stukje Tilburg herrezen aan de Goirkestraat

Architectuur

Het carrévormige hoofdgebouw met zadeldak en de twee zijvleugels zijn in grote lijnen niet veranderd sinds de oorspronkelijke bouw in 1842/1843. En ook de voorvleugels en kapel zijn vrijwel volledig authentiek (zij het dat het geheel ingrijpend gerestaureerd en herbouwd is). De houten spantenconstructie in het dak, de grote entree met indrukwekkende trapportalen, de Norbertijner poort en neoklassieke elementen als boogramen en -nissen zijn dan ook nog volop aanwezig. Om de inpandige ruimte optimaal te benutten zijn er tussenverdiepingen toegevoegd.

RIJGHPARK / ERASTERREIN

Ontwerp: AWG Architecten
Opdrachtgever: Tiwos, Tilburgse woningstichting en Hurks Bouw
Realisatie: 2007

Opgave

Herontwikkeling van het voormalig fabrieksterrein ERAS & Zonen. Renovatie en nieuwbouw van 37 woningen in de eerste fase, commerciële ruimten, bedrijfsruimten en een ondergrondse parkeerplaats.

Eras en Zonen : de structuur

Wat aan de basis ligt van de nieuwe onderlegger voor de plek is het schoolvoorbeeld van een industriële ontwikkeling, een landelijke typologie, een open bebouwing, samengesteld uit solitaire gebouwen of gebouwstroken in de open ruimte, die sterk in schaal verschillen. De 'hoofd'gebouwen bevinden zich in het centrum van het terrein, de 'bij'gebouwen ontwikkelen zich naar de randen toe. Dit uitgangspunt, verwijzend naar de industriële activiteiten van weleer blijft gehandhaafd in de verdere architecturale en stedenbouwkundige uitwerking van het masterplan specifiek voor het Eras-terrein. Oude tekeningen zijn beeldbepalend voor de nieuwe identiteit van het Eras-terrein. Het blijft een betrachting om het terrein als één geheel vorm te geven, de verschillende onderdelen afzonderlijk bepalen de randen van, of/en zijn onderdeel van de zogenaamde stadskamer.

Het binnengebied – stadskamer

De oude gebouwen van de textielfabriek zijn in het hele ontwerpproces, met al zijn facetten toonaangevend. De planopzet volgt uit de oriëntatie en rationele opstelling van de fabrieksgebouwen, hierdoor wordt een identiteit medebepaald zonder al te historiserend te werk te gaan en zodoende een eigentijdse invulling en opzet vorm te geven. Karakteristieken zoals bouwhoogten, bebouwingsgraad en materialisatie vinden hun oorsprong dan ook in de originele 'footprint', die de fabriek was.

De randen - onderdeel van de Goirkestraat

De plandelen aan de randen, meer bepaald aan de Goirkestraat spelen in op de morfologie van vrijstaande woningen zoals wij die meer terugvinden langsheen deze weg. De doorgangen die ontstaan tussen de verschillende gebouwen nodigen de voorbijgangers uit om ook het binnengebied te bezoeken, zij vormen de verbinding tussen de eerder drukke ontsluitingsweg en het rustige achterin gelegen binnengebied. De bouwhoogten van de bebouwing langsheen de Goirkestraat wordt geleidelijk opgedreven en terug afgebouwd tussen de Wittebollestraat en de Vanhogendorpstraat, dit om het nieuwe wijkgedeelte een eigen beeld te geven in de omgeving en tevens een hogere densiteit mogelijk te maken.

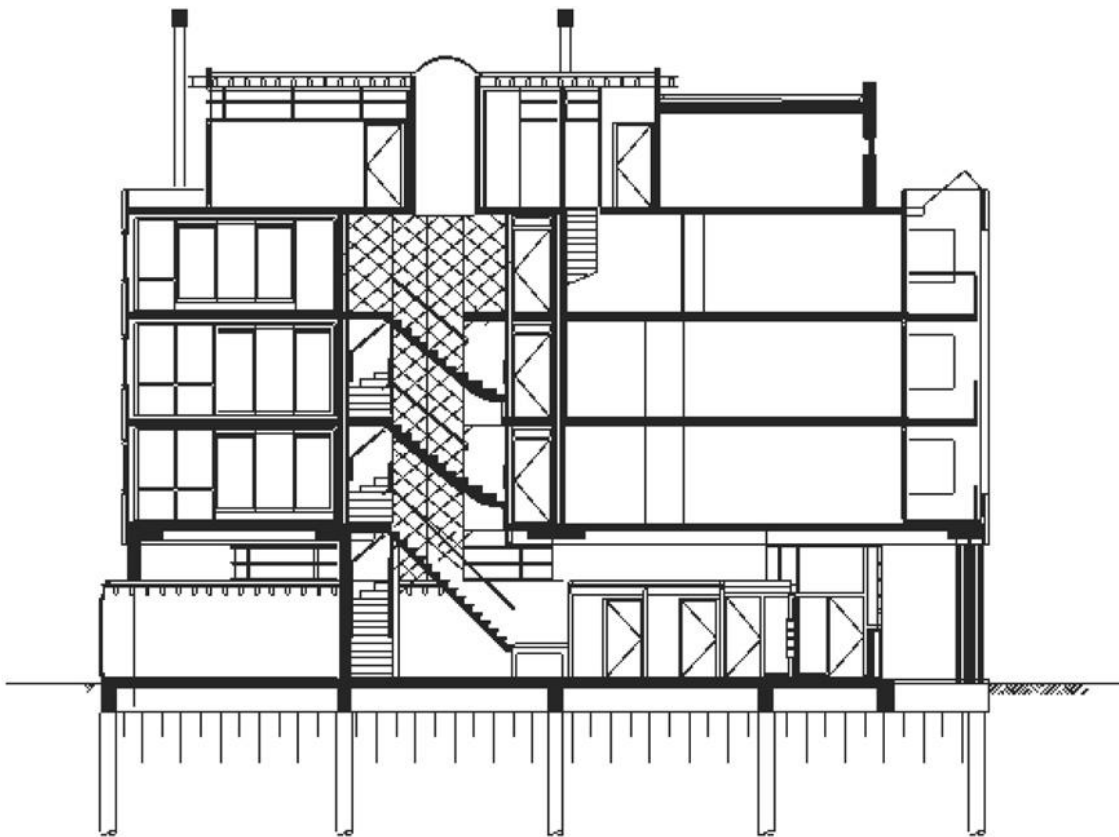
THOMAS DE BEER TERREIN – 4 STADSVILLA'S – 52 WONINGEN

Ontwerp: Rudy Uytenga, Marco Romano met Jaap Hikke, Kees Stoffels
Opdrachtgever: Bouwfonds woningbouw Eindhoven
Realisatie: ?

Het plan

Vier stadsvilla's vormen een soort hof aan de rand van het plantsoen naast museum Stichting de Pont, in de voormalige wolspinnerij Thomas de Beer. Het project maakt onderdeel uit van het Stedenbouwkundig plan van Mels Crowwel voor de omgeving van dit museum. De vier volumes met in totaal 52 woningen zijn zo vormgegeven dat de wisselwerking met het plantsoen optimaal is. De begane grond heeft een open en transparant karakter. Daarboven bevinden zich de woningen met hun terrassen achter gedistingeerde antracietkleurige gevels. Op de eerste en tweede verdieping liggen vier woningen per laag met de balkons zo gunstig mogelijk op zon en uitzicht georiënteerd. Op de derde en vierde verdieping bevinden zich vijf penthouses met dakterrassen.

THOMAS DE BEER TERREIN – 17 DRIVE-IN WONINGEN

Ontwerp: Neutelings-Riedijk Architecten
Opdrachtgever: Bouwfonds woningbouw Eindhoven
Realisatie: 1996

Het plan

De zeventien terraswoningen vormen een onderdeel van een herstructureringsplan voor het terrein van een oude textielfabriek. Het ontwerp van de huizen is gebaseerd op een drive-in / splitlevel type. De individuele garages zijn half onder de grond verzonken, waardoor de woon- en eetkamer op een verhoogd niveau liggen. Alhoewel de totaalvorm van het complex een sterk stedelijke verschijning heeft, worden de individuele huizen toch uitgedrukt in het ritme van de sheddaken, die tezamen met de metalen bekleding refereren aan de industriële historie van het gebied.

THOMAS DE BEER TERREIN – MUSEUM DE PONT

Ontwerp: Benthem-Crouwel Architecten
Opdrachtgever: De Pont stichting voor hedendaagse kunst
Realisatie: 1992(1^e fase) 2003 (2^e fase)

Toelichting

Het De Pont museum voor hedendaagse kunst in gehuisvest in een voormalige fabriek van wolproducten Thomas de Beer. Dit bedrijf, verstoep op een binnenplaats midden in de omringende bebouwing, stamt vanuit de jaren 30 van de vorige eeuw. Eerst werd het gebouw opgeknapt en schoongemaakt en daarna met een minimum aan ingrepen geschikt gemaakt voor z'n nieuwe gebruik. Alle toevoegingen werden heel duidelijk aanwezig gehouden zodat de ontwikkeling in de tijd afleesbaar bleef. De noodzakelijke dienstruimten zijn weggestoep om de oorspronkelijke kwaliteiten van het gebouw te behouden. De climax van het complex is de grote platte tentoonstellingsruimte. In deze ruimte is een unieke sfeer ontstaan door twaalf smalle lichtstraten over de gehele lengte van het gebouw.

SENIORENWONINGEN

Ontwerp: Wiel Arets
Opdrachtgever: SVW (opgegaan in WonenBregburg)
Realisatie: 1992

Seniorenwoningen aan de Timmermansstr. 6-64/ Timmermansspad 1-73. Opvallend is vooral de ingangspartij: een smalle uit glazen bouwstenen opgetrokken schacht. Deze staat haaks op een vier verdiepingen hoog bouwdeel, heeft daarvan de volle hoogte, en springt ruim tien meter uit de gevel naar voren. Het vier verdiepingen hoge blok vormt een van de poten van een V-vormig gebouw, waarvan de langere tweede poot twee lagen telt. In dit gebouw zijn 30 woningen ondergebracht. Nog eens 37 woningen bevinden zich in een gebouw aan de andere kant van museum De Pont. De galerijen die de woningen ontsluiten gaan schuil achter gevels met glazen bouwstenen. Het is tamelijke minimalistische architectuur. Deze wordt gekenmerkt door eenvoud en het achterwege blijven van decoratie.

SPOORZONE TILBURG

Inleidend

De Spoorzone is een omvangrijk gebied, centraal gelegen in de stad. Het gebied strekt zich, aan weerszijden van het spoor uit van de Ringbaan West tot de Ringbaan Oost. Het heeft een lengte van ruim 2,5 kilometer en een totale bruto oppervlakte van circa 75 hectare. Met de Spoorzone is Tilburg hard op weg om nieuw aanzien te verwerven. De ambities zijn helder en realistisch geformuleerd. In februari 2009 heeft de raad de ambities voor de Spoorzone vastgesteld.

Planvorming

Al vanaf de jaren negentig worden deelgebieden in de Spoorzone ontwikkeld. Begonnen ten zuiden van het spoor. Interpolis vormde het startsein. Later volgden Westpoint, het Haestrechtkwartier en het Hollandterrein. De in 2000 gepresenteerde Ontwikkelingsvisie Spoorzone van Riek Bakker (BVR) wees uit dat de Spoorzone enorme potenties biedt voor de ontwikkeling van de stad Tilburg. Absolute voorwaarde was wel dat het terrein van de NS Hoofdwerkplaats ten noorden van het station vrij zou komen. Op 8 juli 2009 zijn na een lange periode van onderhandelen de overeenkomsten met Nedtrain en NS Poort ondertekend. Vastgelegd is dat de gronden van de NS Werkplaats per 2011 worden overgedragen aan de gemeente en er gronden grenzend aan het bedrijventerrein Loven (Loven-Noord) worden ontwikkeld ten behoeve van een nieuwe vestiging van NedTrain. Om de stedenbouwkundige potenties van het zogeheten kerngebied inzichtelijk te maken is de toenmalige Rijksbouwmeester Jo Coenen gevraagd een visie op te stellen. Deze visie is eind 2002 gepresenteerd en door de raad overgenomen begin 2003. Dit ambitieniveau is ruimtelijk doorvertaald in een structuurplan voor het gehele Spoorzonegebied, dat in 2005 definitief door de gemeenteraad is vastgesteld. Bij de ontwikkeling van de Spoorzone hoort een goede bereikbaarheid voor alle verkeerssoorten. In het kader van het Masterplan Binnenstad Totaal heeft de raad in 2003 hierover op hoofdlijnen besluiten genomen.

Spoorzone en omliggende wijken

Uiteraard heeft de ontwikkeling van de Spoorzone, buiten de betekenis die het heeft voor de hele stad Tilburg, grote invloed op de omliggende wijken. De ontwikkeling wordt zo ingezet, dat deze gebieden er optimaal van profiteren. De belangenorganisatie voor de binnenstad, de Stichting Stadskern Tilburg, ziet toe dat de optimale aansluiting van de Spoorzone op de binnenstad gewaarborgd blijft. De wijk Theresia zal zijn ligging 'achter het station' zien veranderen in een ligging in het brandpunt van stedelijk leven en beweging. Zonder afbreuk te doen aan het typische woonkarakter van deze wijk zal de Spoorzone een enorme positieve impuls hieraan geven. Al vanaf de start van de planvorming voor het gebied van de NS Werkplaats (2002) heeft zich vanuit de wijk de Belangengroep Spoorzone Theresia gevormd die als klankbord dient.

DEPREZ

Ontwerp: BBM i.s.m. van bureau van Stigt
Opdrachtgever: Gemeente Tilburg
Realisatie: 2010

De voormalige stoomketelfabriek van de gebroeders Deprez aan de Lange Nieuwstraat te Tilburg vormt het startpunt van de ontwikkeling van de spoorzone. In samenwerking met Architectenbureau Van Stigt is er een plan gemaakt voor de restauratie / verbouwing van het pand. Het exterieur wordt geheel gerestaureerd, waarbij het oorspronkelijke beeld zoveel mogelijk gehandhaafd blijft. Het gebouw gaat voldoen aan de moderne eisen van deze tijd zoals geluidwering en isolatie.

Het oorspronkelijke interieur is grotendeels verloren gegaan. De bestaande staalconstructie die nog wel aanwezig is wordt zoveel mogelijk zichtbaar gelaten. In het pand worden kantoorruimtes gevestigd in combinatie met een multifunctionele ruimte / restaurant op de begane grond.

Toen in 1983 de zuidelijke arm van de Piushaven werd gedempt om er woningen te bouwen, dreigde het resterende deel van de Piushaven elke betekenis te verliezen. Even is zelfs sprake geweest van het dempen van de hele haven. Initiatieven van bewonersgroepen hebben ervoor gezorgd dat de haven behouden bleef voor Tilburg. Niet langer speciaal voor goederenvervoer, maar vooral vanwege de recreatieve mogelijkheden van het gebied. Eind jaren negentig is gestart met de eerste plannen voor de grootschalige ontwikkeling van het gebied, zoals die nu voor de deur staat.

Stedenbouwkundige visie

Het projectbureau Piushaven heeft een Stedenbouwkundige visie [pdf, 50mb] opgesteld voor de ontwikkeling van het totale Piushavengebied. De visie biedt een ruimtelijk kader voor de ontwikkelingen van de deelplannen. Iedere twee jaar volgt een actualisering van de visie. Op 8 december 2009 heeft het college een ontwerpbesluit genomen over de geactualiseerde versie. Op 11 januari wordt deze besproken in de raadscommissie Fysiek.

Kwaliteit is uitgangspunt.

Ludo Hermans, stedenbouwkundige van het projectbureau, over de visie: "Het totale gebied wordt gezien in relatie tot de omliggende stad. Daarbinnen is de specifieke context van de deellocaties en het openbaar gebied benoemd, op basis van de huidige inzichten en de bestaande marktsituatie. We hebben richtlijnen gegeven aan de concrete planontwikkeling van de deelgebieden, zonder de architectonische opgave teveel te beperken en met de wetenschap dat de huidige inzichten niet eeuwigdurend zijn." De visie beschrijft de Piushaven op een dusdanige manier dat aanpassingen in de tijd op basis van sociale, economische en vakmatige inzichten gemakkelijk uit te voeren zijn.

AaBé

Ontwerp: Architectenbureau Fritz / VHP Architecten
Opdrachtgever: BPF Bouwinvest
Realisatie: 2011-2013

Herbestemming van industrieel erfgoed: het Aabé Complex. Een groot deel van het bestaande fabrieksgebouw, ketelhuis, schoorsteen en ververij – gebouwd tussen 1930 en 1942 – wordt gerestaureerd. Het niet monumentale deel van het complex wordt gesloopt en maakt plaats voor nieuwbouw. De nieuwe bestemming is een retail center, plus wijkwinkelcentrum. Met deze herbestemming wordt het Aabé complex een locatie voor winkels op het gebied van wonen en vrije tijd. Het project is ruim 37.000 m² groot. Naast 20.000 m² winkels op het gebied van wonen omvat het project 12.000 m² winkels rond het thema vrije tijd. Het buurwinkelcentrum beslaat 5.000 m² en er komen circa 1.000 ondergronds parkeerplaatsen.

